

Forntidens brakteater

Återutgivning av text från 1873

En gratis publikation från
e-boksbiblioteket.se

Forntidens brakteater

– Återutgivning

av text från 1873

av Per Emanuel Bergstrand

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-085-1

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om ett av den svenska forntidens mest spännande fynd – guldmynten som kallas brakteater.

Den här texten beskriver flera brakteater som hittats i Sverige och hur det finns kopplingar till flera forntida mytologiska figurer.

Den här texten publicerades år 1873 i den svenska tidskriften ”Svenska Familj-Journalen”. Texten skrevs under signaturen ”Bias” vilket betyder att det är författaren och geografen Per Emanuel Bergstrand (1834–1890) som är skribent. Bergstrand arbetade som lantmätare men skrev även flera uppmärksammade reseskildringar.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksbiblioteket.se i oktober 2016.

Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Forntidens brakteater

Den här texten publicerades ursprungligen år 1873 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Bilder ur vårt lands odlingshistoria". Texten skrevs under signaturen "Bias." (1834–1890).

Man beskyller, icke utan skäl, svenska folket för en öfverdrifven svaghet för allt utländskt. Denna svaghet visar, att vi i förhållande till andra folk äro barn, hvilka ännu ej pröfvat våra egna krafter. Blott under två tidehvarf i vår historia hafva vi känt och öfverskattat våra krafter: under vikingatiden och stormaktstiden, då vi kastats mellan ytterligheterna af kraftutveckling och afmattning, af öfverskattning och ringaktning af oss sjelfva. Under det Gustafvernes och Carlarnes fältherrar gjorde oss till verdens tappreste folk, sökte deras fornforskare att göra oss till jordens äldsta folk och vårt land till — första Mose-boks paradiset. Båda misslyckades, men de förde oss fram på den menckliga odlingens fält och gáfvo oss i arf ett område att värna och häfda. Må vi hvar och en i vår stad söka att bevara vår plats i kulturfolkens led!

Under stormaktstiden skapades en svensk konungalängd

från Noachs tid, och det var först Geijer, som störtade en hel konungalängd, en hel dynasti före Ynglinga-ätten. Samma öde har nu öfvergått äfven denna ätt, och en fornforskare i våra dagar tillerkänner den i och för sig poetiska och litterärt viktiga Ynglinga-sagan ej större historisk trovärdighet än till exempel sagan om Lunkentus. Olof Skötkonung eller Olof Svenske är Sveriges förste rent historiske konung, och de hjeltar, hvilkas föresyn utstakade banan för vår historias förste och störste män, äro för oss nu sagobilder, men förevigade i sång och saga och försinligade i afbildningar på fornlemningar. Vi hafva verkliga anor från Carlarnes och Gustafvernes män, men vi hafva andliga anor från Sigurd Fafnesbanes och Ragnar Lodbroks hjeltegestalter, och för att lära känna oss sjelfva och bestämma våra framtida steg, måste vi veta, att det är forntidens mark, våra fäders grafvar, vi trampa, och att vi måste lära känna denna mark.

Fornforskarne äro våra vägvisare på de stigar, som skola föra oss till kännedom af oss sjelfva, och det torde vara en frukt af den stigande folkbildningen, att fornforskningen, så att säga, i en hast och helt oförmodadt blifvit en lifsfråga för hela svenska folket. Det är den vaknande sjelfkänslan som skapar fornminnes-föreningar och museer i landsorterna, åstadkommer böcker och afbildningar samt uppträder i tidskrifter och som börjat lefva i hvarje svenskt bröst.

Denna eld är tänd af våra tiders vetenskapsmän och skalder, och bland nu lefvande och verkande män, hvilkas arbeten, hvilkas uppoffringar trängt djupt in i folkets led och visat betydelsen af hvarje ort för sig, vore det otacksamt att icke nämna Volmar Sylvander, som offrat ett långt lif och en förmögenhet för att beskrifva en bygd så noga, som kanske ingen bygd förut blifvit beskrifven; Hyltén-Cavallius, som i ett glödande poetiskt språk gjort en beskrifning öfver

Värend till en beskrifning öfver Sverige och jemte den hängifne och flitige samlaren Mandelgren skapat svenska fornminnes-föreningen. Nerikes beskrifvare Herman Hofberg har af sitt verk »Nerikes gamla minnen» gjort en folkbok, en skolbok, och samlaren af våra folkvisor, upptecknaren af våra runstenar, Richard Dybeck, har liksom Mandelgren under resor genom hela riket väckt uppmärksamhet och intresse hos folket för våra förut vanvårdade fornminnen. Staten har ock i sin tjenst anställde forskare och ordnare af fornminnen, hvilkas uppgifter dock mindre beröra sjelfva folkets närmaste intressen.

Våra fäder invandrade hit ungefär vid Kristi födelse, och första århundradet af deras vistelse här kallas sagotiden eller jern-åldern. Under denna tid begagnades prydnader af tunna guldplåtar, liknande mynt (fig. 1–5), hvilka af fornforskare kallas *bracteater*. På dessa finnes en mängd fantastiska figurer, om hvilkas betydelse man länge sväfvade i ovisshet, men som nyligen visats vara bilder ur de nordiska sagorna. Så visar oss figuren 1 en krigare, som sticker ett finger i munnen. Det är Ragnar Lodbroks svärfar Sigurd Fafnesbane, som enligt sagan dräpte ormen Fafne, stekte hans hjerta och smakade på det. Djuret till venster om honom har mahn och är hans häst Grane. Ofvanför hästen ser man en fågel, som alltid varnar Sigurd mot stundande faror.

Figuren 2 visar huru fågeln sitter på Sigurds haka. Vidare ser man huru Sigurd sticker sin hand i Fafnes gap. Framför Sigurd ser man en hjort eller hind, hvilken liksom Sigurd trampar på två sammanringlade ormar. Sigurd blef nämligen enligt en saga uppammad af en *hind*. Man kan ock gissa, att bilden afser Ragnar Lodbroks strid

med lindormen för Thora Borgarhjort.

Figuren 3 visar antagligen Ragnar Lodbroks strid med lindormen, hvilken lindat sig kring hjelten, så att man ser ormens stjert till höger om svärdet.

Figuren 4 tyckes föreställa Sigurd Fafnesbanes häst Grane, hvilken är lastad med bytet efter Sigurds seger. Smedsverktygen under hästen antyda den i samma sagor förekommande Regin Smed, Sigurds fosterfader.

Möjligen kan fig. 5 föreställa Ragnar Lodbroks död i ormgropen.

Dylika antaganden stödjade sig icke uteslutande på dessa få figurer, utan på en mängd liknande å andra brakteater. Ytterligare bekräftelser hafva vunnits af fornlemningar, å hvilka den tidens torftiga konst sökt i bild framställa de hjeltegestalter som träda oss till möte i de isländska sagorna. På en träportal från en norsk kyrka finnes hela Sigurds-sagan med alla dess enskiltheter utskuren. Professor Säve har visat oss samma saga framställd i enskilthet på svenska runstenar, och det är en möjlighet, att erinringar om de gamla sagorna, t. ex. om hästen Grane och fåglarne, finnas på väfnader af allmogen för omkring ett århundrade sedan. Mönstren äro urgamla, men medvetandet om deras inre betydelse har gått förlorad. Förtjensten af dylika väfnaders första uppmärksammande och tillvaratagande tillkommer herr Mandelgren.

Beträffande brakteaterne, voro de ursprungligen barbariska afbildningar af vest- och öst-romerska *mynt*. Men de hafva blott prägel på en sida, och af fig. 1, 2 och 5 finner man, att de varit ämnade att hängas på snören och begagnas till prydnader. På flere finner man *runor*, såsom här å n:is 1 och 2. Sådana runor eller skriftecken bibehöllo sig hos allmogen långt in i den historiska tiden eller medelti-

den, under det de mer bildade begagnade latinska bokstäfver. Ända till våra dagar hafva runor bibehållit sig dels på runstafvar och ännu sednare med några förändringar i äldre bönders och hela slägters eller gårdars *bomärken*.

De här afbildade bracteaterne torde vara från 600- eller 700-talet. De äro bland de yngsta, ty de äldre framställde ej de för den gryende nordiska konsten egendomliga drak- och ormslingorna och runorna, utan liknade mer sina romerska förebilder.

Utrymmet medgifver oss ej att vidare skrifva text till dessa våra fäders illustrationer af deras litteratur. Vi måste hänvisa till den tidens familj-journal, den gamla Eddan med dess många förklaringar och uttydningar af sednare datum.

Bias.

Figur 1.

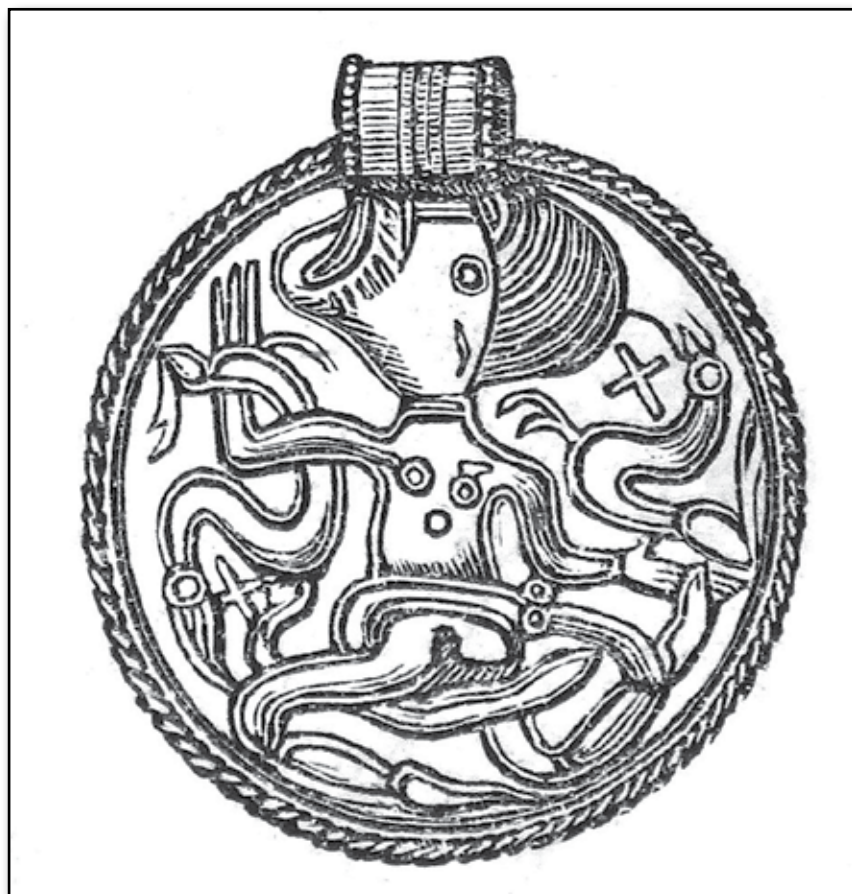
Figur 2.

Figur 3.

Figur 4.

Figur 5.

Viktiga ord och personer

Bias.

Bergstrand, Per Emanuel.

[1834–1890] Svensk lantmätare och författare. Skrev flera uppmärksammade reseskildringar, bland annat "Resanteckningar från Polen, Tyskland och Schweiz" (1874) och "Stockholm-Konstantinopel" (1883).

Dybeck, Richard.

[1811–1877] Svensk fornforskare som upptäckte flera kända runstenar. Dybeck var också kompositör och skrev texten till nationalsången "Du gamla du fria".

Geijer, Erik Gustaf.

[1783–1847] Svensk författare, tonsättare och historiker. Var professor i historia vid Uppsala universitet och från 1824 ledamot i Svenska Akademien. Är mest känd för sina många psalmer och verken "Odalbonden" samt "Vikingen".

Hofberg, Herman.

[1823–1883] Svensk läkare och fornforskare. Är mest känd för sitt arbete på Nationalmuseum och för sitt verk "Genom Sveriges

bygder” från 1882.

Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof.

[1818–1889] Svensk diplomat, arkeolog och folklivsforskare. Grundade Sveriges första museum på landsorten, Smålands museum. Mest känd för sin bok ”Wärend och Wirdarne. Försök i svensk ethnologi” från 1863-1868.

Lindorm.

Ett drak- eller ormliknande monster i den europeiska folktron. I vissa berättelser är lindormen god men i andra ond. Lindormen nämns redan i den fornnordiska mytologin, bland annat Midgårdsormen. Den mest kända moderna lindormen är Karm i sagan om ”Bröderna Lejonhjärta”.

Lodbrok, Ragnar.

Svensk sagokung vars historia berättas i ”Ragnar Lodbroks saga”.

Lunkentus.

En gammal folksaga om flera prinsessor som blir bortrövade. De räddas av en krigare och trollet Lunkentus.

Mandelgren, Nils Månsson.

[1813–1899] Svensk konstnär, konsthistoriker och arkeolog. Är mest känd för sitt arbete med att dokumentera Sveriges kyrkor.

Olof Skötkonung.

[ca 980–1022] Svensk kung som regerade mellan 995 och 1022. Var den förste svenske kungen som antog den kristna läran och som lät döpa sig. Kallas ibland även för Olof Svenske.

Sigurd Fafnesbane.

Mytologisk hjälte. Berättelsen om Sigurd Fafnesbane ingår bland annat i den fornnordiska berättelsen Völsungasagan. Hjälten Sigurd får sitt tillnamn genom att döda draken Fafner. Han hittar också drakens skatt och den magiska ringen Andvaranaut. Berättelsen om Sigurd finns på flera runristningar och gjordes världsberömd på 1800-talet genom Wagners opera "Nibelungens ring".

Sylvander, Gustaf Volmar.

[1816–1882] Svensk pedagog och historiker. Är mest känd för sina undersökningar av Birkenäs utanför Kalmar och sina böcker "Kalmar slotts och stads historia" (1864-1874) och "Borgholms slotts historia" (1877).

Säve, Pehr Arvid.

[1811–1887] Svensk lärare och författare. Var en av 1800-talets viktigaste fornforskare och historiker när det gäller Gotlands historia. Är mest känd som initiativtagare till museet Gotlands fornsal och det stora verket "Gotländska samlingar".

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)